

David Rafael Moulis, Poblíž Jaffské brány, 2019

RABÍNSKÉ SLOVO Rabínka Kamila Kopřivová: Všichni máme nárok být Tóře blízko. Zamyšlení ke svátku Šavuot **2**

ROZHOVOR David Rafael Moulis, který vydal knihu fotografií z Jeruzaléma, říká: Pořád fotografuji lidi s pokorou, ale chci zaznamenat daný okamžik **4**

KULTURA Legenda židovského klezmeru. Známa americká kapela The Klezmates po deseti letech navštívila Prahu **7**

KULTURA Golemet: Epigenetika **8**

HISTORIE Operace Balak. Letecký most Letňany – Tel Aviv v květnu 1948 **10**

CESTOVÁNÍ Kus Česka v Izraeli **12**

MIŠ-MAŠ / מיש-מש **14**

KULTURA Kulturní program květen 2026 **16**

KOMIKS OyKay: Šavuot **19**

RECEPT Blinčes / בלינצ'ס **20**

Milé čtenářky, milí čtenáři,

ve středu 22. dubna (nebo ve čtvrtek 14. května) si připomínáme 78. výročí vzniku Státu Izrael. Rozmanitost jeho obyvatel zachytil ve svých fotografiích David Rafael Moulis. Výběr snímků, které vznikly v rozmezí let 2005 a 2023, mu nedávno vyšel v krásné publikaci se symbolickým názvem Jerusaleml-ירושלים- القدس. Proč svůj výběr soustředil právě na Jeruzalém, kdy se do země zaslíbené vydal poprvé, čím ho fascinují archeologické vykopávky a proč stojí jeho kniha za pozorností, se dozvíte v rozhovoru s Janou Hanuškovou.

S Davidem Krausem můžete nahlédnout do dramatických událostí po vzniku Izraele v roce 1948. Operace Balak, během které byly dodány z Československa letouny Avia S-199, představuje jednu z nejpozoruhodnějších kapitol naší poválečné vojenské historie. Jak píše: „Operace Balak představovala kombinaci improvizace, technické vynalézavosti a politické odvahy... Spojením československého průmyslu a izraelského odhodlání byly položeny základy armády, z níž se postupně stal hegemon blízkovýchodního nebe.“

Marek Filičko v cestovní rubrice zavzpomínal na svůj pobyt v kibucu Kfar Masaryk, tedy Masarykově vesnici. Kibuc založili v západní Galileji, kousek od Středozemního moře, imigranti z Československa a Litvy již v roce 1938, což je dodnes při jeho návštěvě patrné.

Rabínka Kamila Kopřivová ve svém zamyšlení k svátku Šavuot nabádá k následujícím otázkám: „... jak Tóru jako jednotlivci přijímáme a co pro nás tento akt znamená? Jak je mi Tóra předávána a jaká je moje odpověď na tento jedinečný dar?“ Nad těmito otázkami můžete rozjímat u blinců s tvarohem, které si připravíte podle receptu na poslední straně.

Na straně osm pak najdete pozvánku na výstavu autorské dvojice Tamary Moyzes a Shlomiho Yaffeho: „Výstava Golemet představuje umělecký a koncepční rámec, který chápe zděděné trauma nikoli jako metaforu, ale jako žitou, tělesně zakotvenou realitu.“ Další tipy na kulturní akce s židovskou či izraelskou tematikou najdete jako vždy v rubrice miš-maš a v trojstranném kulturním programu z celého Česka.

Přeji vám hezké jarní dny,

RADKA LÍM LABENDZ

šéfredaktorka Maskilu

Všichni máme nárok být Tóře blízko

Zamyšlení ke svátku Šavuot

„Ve Zot haTora ašer sam Moše lifnei benej Jisrael.“

„A toto je Tóra, kterou Mojžíš předložil před lid Izraele.“

Tato slova zpíváme nebo recitujeme pokaždé, když na závěr četby z Tóry svitek pozvedáme v rituálu, který hebrejsky zveme Hagba'ah. Magbi'ah neboli ten, kdo je k pozvednutí svitku vyzván, se obvykle pevně rozkročí a umným pohybem rozevřený svitek Tóry zdvihne nad hlavu, aby na jeho text mohla popatřit celá komunita. V okamžiku, kdy je svitek ve vzduchu a všem na očích, k němu většina komunity pozvedá ruce, často společně s cicit, třásněmi talitu, omotanými kolem malíčku. „A toto je Tóra, kterou Mojžíš předložil před lid Izraele,“ zpíváme, zatímco na Tóru ukazujeme talitem s cicit.

V týdnech kolem svátku Šavuot, kdy slavíme darování Tóry, mě tak zajímá, kdy a jak vlastně jako jednotlivci Tóru přijímáme.

Modlitební hora

Choreografie otevření aronu, vyjmutí svitku Tóry, procesí s ním a jeho následné odstrojení a umístění na bimě kopíruje choreografii darování Tóry na hoře Sinaj. Celá ranní bohoslužba je chytře vystavěna tak, aby kulminovala právě vyjmutím svitku Tóry z aronu a jeho veřejným předčítáním. První ranní požehnání, ať už doma, nebo v komunitě, tak můžeme chápat jako lehkou rozvicku na úpatí pomyslné modlitební hory. Šema Jisrael a jeho požehnání a Amida jsou pak už plnohodnotným výstupem po stezkách hory, kterou zveme komunitní modlitba. Nahoře, na samotném vrcholu pak můžeme každý šabat znovu prožít darování Tóry, její předání Mojžíšovi i Mojžíšovu cestu z hory dolů k nám: symbolizované cestou od aronu na bimu, kde je pak z Tóry předčítáno a kde nad Tórou pronášíme požehnání.

Sinaj v malém

Kdo je k Tóře vyvolaný, účastní se další, komornější choreografie, která opět zpřítomňuje zážitek darování a přijetí Tóry. Žehnající uchopí cicit a čteného textu se před jeho požehnáním prostřednictvím cicit lehce dotkne. Během pronášení požehnání pak mnozí svitek nepatrně nadzvednou. Pro žehnajícího jde o intimní akt, o možnost být Tóře velmi blízko.

Během četby z Tóry se zpravidla nedostane na všechny a ne všem ve všech komunitách jsou žehnání a četba z Tóry povoleny. V symbolice a choreografii naší

bohoslužby ovšem mají všichni nárok na to být Tóře blízko. Stejný princip dotýkání se svitku a jeho pozvedání se proto opakuje během Hagba'ah, kdy svitek zvedáme vysoko nad hlavu, aby na něj mohli pohlédnout všichni přítomní. Na rozdíl od požehnání a četby z Tóry, které jsou intimním aktem jednotlivce, je Hagba'ah aktem komunitním, kterého se může zúčastnit každý.

Malá gesta, velký význam

Co tato dvě malá gesta – ukazování na svitek prostřednictvím cicit a jeho nadzvednutí – znamenají? Vysvětlení tohoto drobného aktu se odvíjí od pochopení bohoslužby a choreografie čtení z Tóry jako znovuprožívání darování Tóry na hoře Sinaj. Dotknutím se prostřednictvím cicit a pozvednutím svitku totiž dáváme aktivně najevo, že Tóru přijímáme.

Starodávný podpis

Pokud se vám někdy poštěstí navštívit Britské muzeum v Londýně, vřele doporučuji asyrskou sekci. Mimo nesčetných hliněných destiček s klínovým písmem, které obsahují zárodky židovství, a dalších fascinujících artefaktů tam můžete vidět mnoho pečetních válečků. Takový pečetní váleček je vyro-

Po čtení z Tóry se svitek rituálně pozvedá se slovy: „A toto je Tóra, kterou Mojžíš předložil před lid Izraele.“

Foto: Jochi Rapoport, Wikimedia

bený z kamene, obyčejného nebo vzácného, a jsou v něm vyryty nejrůznější symboly. Jako příslušník asyrské společnosti byste svůj pečetní váleček měli nejspíš přivázaný k oděvu a kdykoli by bylo nutné podepsat nějaký dokument vyvedený v hliněné desce, váleček byste na daný hliněný dokument jednoduše obtiskli. To v případě, že jste movitější a můžete si dovolit výrobu vlastního pečetního válečku. Pro širší veřejnost, která si nákladně a honosně zdobené válečky dovolit nemohla, se nabídl jiný způsob autentifikace: obtiskování třásní zauzlovaných do potřebného unikátního vzorce.

Tady můžeme spatřit podobnost s našimi *cicit* a s aktem podpisu předloženého dokumentu. *Cicit* pro nás jsou v tomto okamžiku alternativou pečetního válečku, naši vlastní třásní, kterou během četby z Tóry nebo následné *Hagba'ah* symbolicky podepisujeme dokument, který nám byl zrovna předčítán, týden za týdnem, pokaždé znovu. Pozvednutím *cicit* dávám okolí najevo, že tenhle dokument podepisuji.

I druhý pohyb, kterým je nadzvednutí svitku, má podobný význam. V rabínské tradici je jedním ze způsobů, jakými lze nabýt vlastnictví, tzv. *kinjan*. Slovo *kinjan* v češtině znamená vlastnictví a v židovském právním systému jde o formální fyzický pohyb, jehož prostřednictvím se převod vlastnictví stává oficiálně platným. Takovým pohybem, který kvalifikujeme jako platný *kinjan*, je vytažení, přenesení nebo zdvihnutí, jednoduše fyzický akt, kterým demonstrujeme, že nad daným předmětem máme fyzickou moc.

Nadzdvihnutí svitku Tóry při pronášení požehnání nad ním nebo během *Hagba'ah* je přesně takovým aktem vymezujícím vlast-

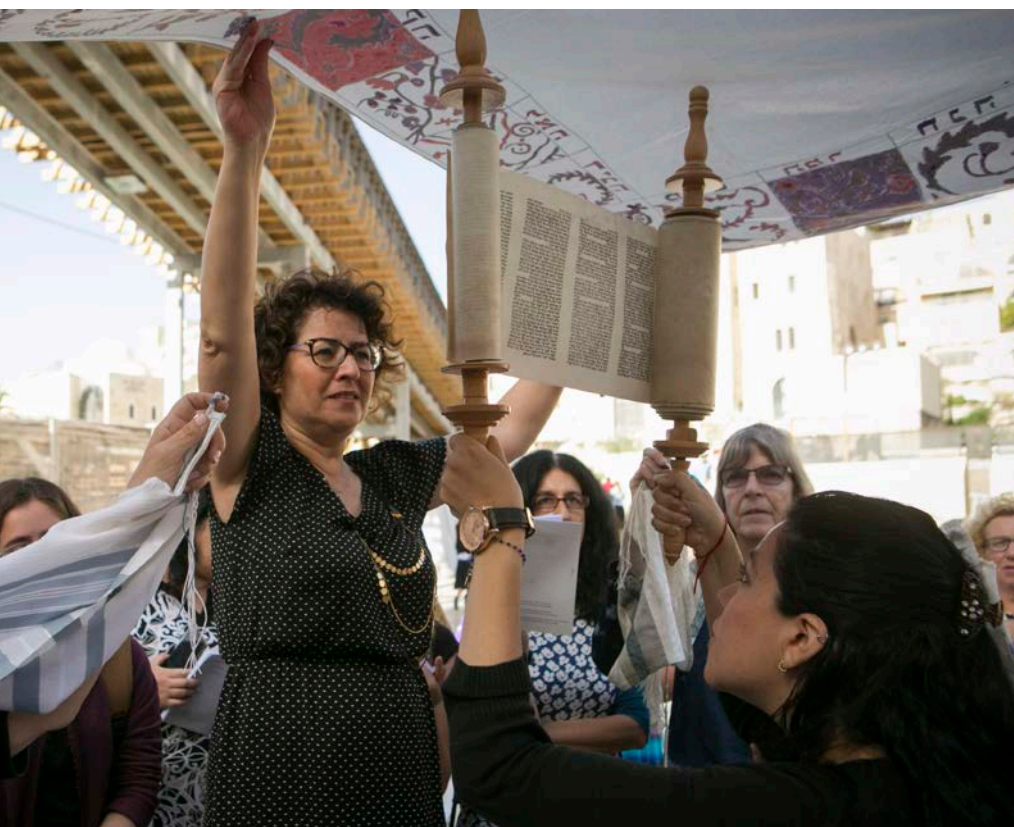
nictví. Jednoduše převod Tóry z nebeské domény do domény lidské, kde za Tóru neseme zodpovědnost a zavazujeme se k jejímu dodržování.

Šavuot: jak přijímám Tóru já?

Jako každý rok, i letos v mnoha komunitách oslavíme svátek Šavuot, svátek oslavující darování Tóry. Během oslav se sami sebe můžeme ptát, jak Tóru jako jednotlivci přijímáme a co pro náš tento akt znamená? Jak je mi Tóra předávána a jaká je moje odpověď na tento jedinečný dar?

Bližší pohled na rituál spojený s každodenním předčítáním Tóry nás zve k zamyšlení, zdali přijímáme Tóru pouze jednou ročně během svátku Šavuot, nebo tak činíme každý týden v synagoze. Co když je naše šabatová ranní bohoslužba malou verzí svátku Šavuot, která nás zve k tomu přijímat Tóru aktivně a každý týden zas a znovu? Takový pohled jde ruku v ruce s otázkou, co pro nás každodenní přijetí Tóry znamená a jak se život s tímto nebeským darem projevuje v našem všedním životě mimo synagogu.

RABÍNKA KAMILA KOPŘIVOVÁ

PROGRAM BEJT SIMCHA

Jaro 2026

KABALAT ŠABAT

Šabatové bohoslužby –

každý pátek od 18.00
Židovská obec v Praze (3. patro),
Maiselova 250, Praha 1
Prezenčně i online

Rodinné bohoslužby –

vždy poslední pátek v měsíci
Zkrácená bohoslužba, program a občerstvení
pro děti zajištěny
Židovská obec v Praze (klub Gešer, přízemí),
Maiselova 250, Praha 1
Registrace není nutná.

V případě zájmu si lze objednat šabatovou večeři v restauraci Šalom.
Cena menu: 225 Kč

Rezervace: kehila@bejtsimcha.cz

ŠAVUOT

22. 5. od 19.00
Fair Food Club, U Nemocnice 4, Praha 2

Kapacita prostoru je omezená.

Registrace a více informací:
kehila@bejtsimcha.cz

Bejt Simcha

Maiselova 18, 110 00 Praha 1
telefon: 603 393 558
e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) Elektronicky

Maskil je k dispozici online na: www.maskil.cz
nebo www.maskil.online

b) Tištěná verze

Tištěné vydání poskytujeme za úhradu poštovného a balného.
Pokud máte zájem, pošlete prosím svoji žádost na e-mail: kehila@bejtsimcha.cz nebo redakce@maskil.cz

Výše poštovného a balného činí v rámci ČR minimálně 300 Kč ročně.

Tuto částku laskavě uhradte na účet:
86-8959560207/0100 (Komerční banka)
Variabilní symbol: 03

Do popisu platby prosím uveďte své jméno.

David Rafael Moulis, který vydal knihu fotografií z Jeruzaléma, říká:

Pořád fotografuji lidi s pokorou, ale chci zaznamenat daný okamžik

Za svými fotografiemi vidí příběh, pamatuje si, v jakém prostředí vznikly, má je spojené s určitou vůní. Jeho fotografická kniha Jeruzalém, která vyšla v září, zachycuje deset let života tohoto města. „Dobu jsem moc netrefil, vzhledem k probíhajícímu válečnému konfliktu. Přípravy ale začaly mnohem dřív, fotografie mám už z roku 2005, kdy jsem navštívil Izrael poprvé. Spíš tehdy šlo o turistické fotky odrážející první nadšení, když člověk potřebuje všechno zachytit,“ říká David Rafael Moulis (1984), který ve svých více než sto černobílých fotografiích z let 2012–2023 nabízí pohled na Jeruzalém jako místo, kde se každodennost přirozeně prolíná s posvátnem.

Nedá mi to, abych se nezeptala, jak se kluk z Plzně dostane do země, ke kultuře, která je běžnému Čechovi dost vzdálená? Navíc, jak říkáte, si nejste vědom toho, že byste měl v rodině nějaké židovské předky.

To neznámo mě právě lákalo, jsem dost zvědavý. V Plzni jsme v devadesátkách chodili jako děti kolem synagogy, byla to oprýskaná budova, neměla ani Davidovy hvězdy. Pak přišla náhoda, která v mém životě hraje důležitou roli – sestřenice měla spolužačku, jejíž tatínek byl v plzeňské židovské obci a hledali posily do týmu. Tak jsem se stal průvodcem v naší synagoze. Turisté se mě začali vyptávat na židovské tradice, chtěli vědět, co je to za symboly. Musel jsem se dál vzdělávat, všechno si dohledat.

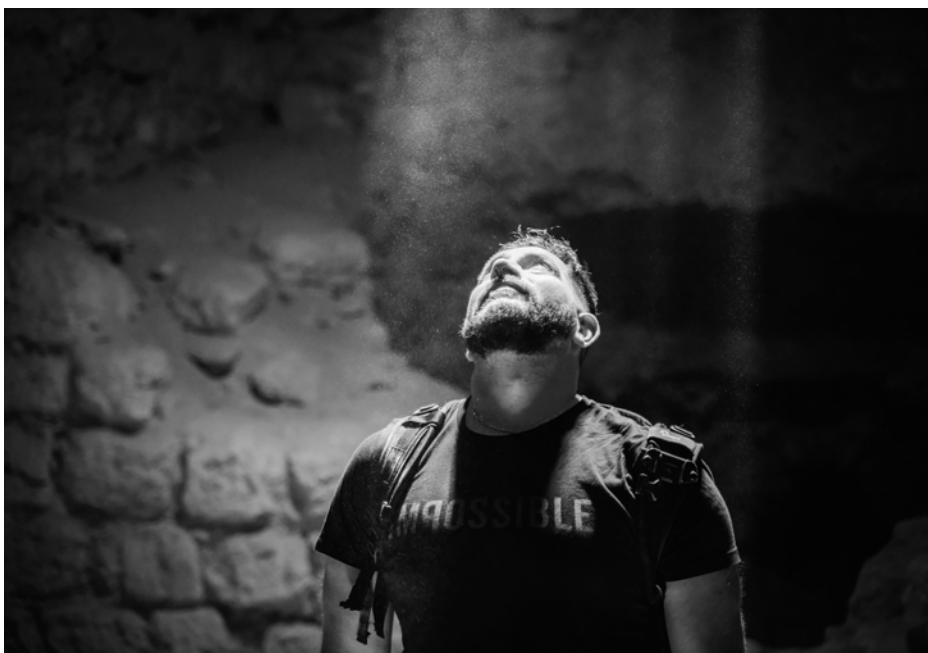

Foto: Marek Svoboda

Archeolog, fotograf a autor několika knih David Rafael Moulis

Jak jste se naučil hebrejsky?

Zase náhodou. Dozvěděl jsem se, že na naší židovské obci se vyučuje hebrejšтина za dobrých podmínek. Řekl jsem si, proč ne. Mluvená hebrejšтина není těžká, má hodně slov vycházejících z angličtiny, navíc je v Izraeli hodně přistěhovalců, nikdo se vám nebude smát za špatný přízvuk. Psaní se dá naučit za víkend, horší je čtení literatury nebo novin. V hebrejštině se píšou jenom souhlásky, abyste nějaké slovo správně přečetli, musíte ho znát, už ho někdy předtím vidět i s těmi chybějícími samohláskami. Nejvíce jsem se poté naučil na univerzitě v Plzni a v Jeruzalémě.

Do Izraele jste se dostal poprvé jako turista se spolužáky a vyučujícími ze Západočeské univerzity, jako archeolog až v roce 2011.

V Plzni jsem studoval na univerzitě blízko východní studia. Od starověku po současné dějiny. Víc a víc mě ale začal lákat starověk. Říkal jsem si, že půjdu hledat počátky kultury. Pak jsem byl na Univerzitě Karlově, dělal jsem biblickou teologii. Tehdy jsem měl

možnost podívat se s profesorem Filipem Čapkem z Evangelické teologické fakulty UK každý rok na nějaké vykopávky. Zachytil jsem to vše i fotograficky. Začínal jsem ale ne jako fotograf archeologického výzkumu, ale jako archeolog – kopáč.

Čím vás vykopávky přitahují? A máte nějakou fotografii z té doby ve své knize?

Na prvním místě u mě funguje zase zvědavost. Víte, že kopete například v chrámu, nejde o nahodilé místo. Čekáte, jestli najdete třeba nějaké mince, nádoby. Je vzrušující vše po těch tisících let odkrýt. Říkáte si, kdo tu věc měl, jaký to byl člověk, co se v daném místě dělo, byla tam třeba zvířata? Výsledky se musejí nějak interpretovat, v týmu jsou na to specialisté. V knize mám jeden snímek z vykopávek. Zachytil jsem muže, který před sebou drží prostěradlo, kus látky s prosvítajícím světlem. Nad vším je dálniční most, pod nímž jsme v Moce kopali. Roky mi silnice vadila, pak jsem pochopil, že je to další vrstva. Na dálnici je mezi jízdnicími pásy vynechaný pruh, kudy šlo pár desítek

minut denně sluníčko, v tom okamžiku jsem zmáčkl spoušť. Uchvátla mě hra světla a stínu. Více fotek s pracemi na vykopávkách jsem do knihy nepoužil, protože nemám souhlas s použitím fotografií účastníků pro své komerční užití. Ale nevyklučuji, že v budoucnu udělám nějaký menší soubor fotografií z vykopávek.

Kvůli Moce jste musel změnit i svou doktorandskou práci.

V Jeruzalémě jsem od roku 2012 do roku 2013 studoval biblickou archeologii. Svou práci jsem měl postavenou na jediné do té doby známé svatyni v Izraeli, resp. Judsku z doby železné. Pak přišla druhá, byla to Moca. Ta je zmíněna ve Starém zákoně jen jednou, mezi výchy měst patřících pokolení Benjamín, přestože zde byly objeveny pozůstatky chrámu z doby železné. Nepřišlo by se na ně, nebýt právě výstavby dálničního mostu vedoucího z Tel Avivu do Jeruzaléma. Místo bylo nejprve označeno za obilnici Jeruzaléma, protože v tomto kopci nad úrodným údolím archeologové jako první objevili síla a sklady. Těsně před zbudováním mostu se tady konal další záchranný výzkum, na jehož konci byla monumentální budova číslo 500 interpretována jako svatyně. Musel jsem tak závěry ve své doktorandské práci pozměnit.

Podívejme se blíže na vaši knihu. Jsou tam dvě věci, které každého hned zaujmou. Sněhulák na titulní straně a to, že jsou fotografie černobílé.

Sníh byl pro mě asi největší šok. V Orientu vás opravdu překvapí. Občas sice na Blízkém východě jednou za rok za dva nasněží, ale hned je vše pryč. V Jeruzalémě sníh ráno napadl, když jsem se odpoledne vracel, rozrál. V černobílé variantě se víc soustředíte na příběh, emoce, mizejí rušivé elementy jako třeba dopravní značky. Většina fotografií, které jsem udělal, je původně barevná. Těžké je, když fotíte barevně, myslet předem na to, jak bude snímek vypadat černobíle. Jak se vše potká se světlem? Často jde hlavně o světlo. Samozřejmě jsem hodně přemýšlel nad tím, že když převedu svoje barevné fotky – třeba z Jordánska nebo Thajska – do černobílé, dávám s barvou vlastně pryč barevnou kulturu dané země.

Mě v knize hodně oslovila fotografie, na níž se do objektivu dívají ležící holčičky.

Pro mě jde také o jeden z nejsilnějších momentů. Malé Etiopanky jsou v Chrámu Božího hrobu, kde je tradiční Ježíšův hrob. Děti ležely s rodiči u kamene. Jsou součástí etiopské komunity v Jeruzalémě, která je velmi milá a klidná.

Těch komunit i náboženství je v Jeruzalémě hodně, vzájemně se prolínají. Co je tedy spojovací moment vaší knihy? Co jste chtěl obsáhnout?

Ukázat Jeruzalém, jaký opravdu je. Posvátná místa i běžný ruch ulic. Že je to nejen město, kam směřují poutníci, ale jsou tady i místa, kde se kultury potkávají a společně fungují. Neexistují žádné hranice, bariéry. To vše zažijete i jako turista. Po roce 2023 je ale hodně arabských obchodů zavřených, což je škoda. Když skočíme v historii zpátky, překvapilo mě období covidu. Všichni vědí, že nevráživost mezi Tel Avivem a Jeruzalémem je podobná jako třeba mezi naším Hradcem Králové a Pardubicemi. Lidé z Tel Avivu nebo sekulární mladí říkali, co by jezdili do Jeruzaléma, že se tam všichni jen modlí a všude jsou turisté. V covidu zjistili, že turisté zmizeli, a objevili vlastní zemi, začali sem jezdit. Najednou i na mě Arabové v kavárnách nepokřikovali rusky, ale hebrejsky. Bylo to mnohem příjemnější.

Náboženství v různých podobách je v Jeruzalémě přítomné všude. Není to pro běžného turistu moc, dokáže se s tím vůbec vyrovnat?

V souvislosti s tímto městem se mluví o jeruzalémském syndromu. Nějaké procento lidí, když sem přijedou, má najednou mesiášský

Muslimská čtvrť, 2014

Ranní modlitba o svátku Sukot u Zdi nářků, 2019

Trh Machane Jehuda, 2012

Holičství v Muslimské čtvrti, 2021

Chrám Božího hrobu, 2021

Chrám Božího hrobu, 2021

syndrom, neunesou zdejší atmosféru. Lidé, kteří jsou i nevěřící, přijdou ke Zdi nářků a padne na ně něco, co můžeme nazvat pokorou. Někdo se rozbřečí, a nechápe proč. Náboženství se nevyhnete. Rozhodně je mylná představa, že v Jeruzalémě je nějaký osamělý kostelík, kde budete meditovat. Ten nenajdete. Jen za covidu, když ve městě nikdo nebyl, se dalo v Chrámu Božího hrobu rozjímat. Normálně je přítomen kněz, který vás po dvaceti vteřinách, kdy se u hrobu zastavíte, pošle ven.

Co bylo na sestavování knihy nejtěžší?

Třeba uchopit formu, jak bude vypadat. Mám fotky napříč celým Státem Izrael. Nej dřív jsem si myslel, že by v ní mohla být tři města – Tel Aviv, Betlém, Jeruzalém. Materiálu bylo nakonec tolik, že jsem si řekl, že samostatně odprezentuji Jeruzalém. Pak mě potrápil výběr fotografií. Trval asi dva roky. Od roku 2005 do roku 2023 jsem byl někdy v Izraeli čtyřikrát za rok a pokaždé si přivezl balík fotek. Navíc každý rok máte lepší techniku, stejný záběr děláte znovu, někdy se vám povede lepší světlo. Probral jsem desítky tisíc fotek. Nakonec jsem výběr zúžil na dvě stě padesát snímků.

Pomáhal vám někdo s výběrem?

Hodně jsem konzultoval například s fotografy Danielem Šperlem a Kevinem V. Tonem. V první verzi jsem měl na dvojstránce vedle sebe podobné fotky, ať už tematicky, nebo nějakým společným prv-

kem, geometrií. Nakonec vyhrály rozdílné fotografie. Ukazoval jsem svou práci také kolegům. Jedna moje známá, výtvarnice, je hodnotila z výtvarného hlediska. Diskutovali jsme i kolik dát fotek z covidu, aby to nebylo hlavně o pandemii. Také jsem chtěl, aby byla kniha vyvážená, aby v ní byla většina kultur, které můžete v Jeruzalémě vidět, abych někoho nebo něco neupřednostnil. I proto je fotka na titulu neutrální sněhulák. Názory byly různé, nakonec jsem se musel rozhodnout já, jaké fotografie zveřejním.

Snímky nemají žádný obsáhlý doprovodný text.

To byly velké diskuse, jestli mám psát větší popisky nebo nějaké příběhy. Pak jsem si řekl, že vydávám fotografickou knížku, ať tím diváka neovlivňuji, ať si případně sám hledá souvislosti.

Zajímavé je, že jste zpočátku nerad zachycoval na svých fotografiích lidi, dokonce jste čekal, až odejdou.

Izrael, kde můžete fotografovat i přírodu, hvězdy nebo třeba poušť, je pro toho, kdo rád zachycuje lidi, ale trochu se toho okamžiku bojíte, ideální místo na otrkání. Mám v knize jednu fotku, která to přesně vystihuje, podařilo se mi ji udělat od boku. Je z arabské čtvrti, sedí na ní Arab s čepcem, nad hlavou má oblouk s arabským nápisem. A okolo bylo plno lidí. Teď už lidi zkrátka fotím, pořád s určitou pokorou, ale zase chci zaznamenat daný okamžik.

Proč bych si měla knihu Jeruzalém třeba prostřednictvím vašeho webu pořídit?

Téma je specifické. Osloví publikum, které má rádo černobílou fotografii, bylo v Izraeli nebo se tam chystá či má vztah k Jeruzalému. Může ale divákovi také otevřít oči. V médiích máte často jen negativa, ale život bývá jiný. V luxusní čtvrti s moderními obchody funguje i kavárna plná ortodoxních Židů i Arabů. Do toho chodí turisté, děti z Etiopie...

PTALA SE **JANA HANUŠKOVÁ**

FOTO David Rafael Moulis

David Rafael Moulis, Jerusalem

Více než sto černobílých fotografií z let 2012–2023 nabízí pohled na Jeruzalém jako město, kde se každodennost přirozeně prolíná s posvátnem. David Rafael Moulis v nich zachycuje pouliční dění, náboženské obřady i chvíle ticha. Fotografie doplňuje úvodní text autora, dále Břetislava Turečka a Kevin V. Tona v češtině a angličtině. Nakladatel: David Rafael Moulis

Legenda židovského klezmeru

Známá americká kapela The Klezmatics po deseti letech navštívila Prahu

Že má klezmer u nás silnou posluchačskou základnu, potvrdil zaplněný sál smíchovského klubu Futurum, kde v pondělí 16. března vystoupila tato legendární kapela v rámci evropského turné ke 40. výročí své existence.

Klezmer je tradiční hudba aškenázských Židů se středoevropskými a východoevropskými kořeny, která byla původně využívána jako doprovod při svatbách a jiných svátcích. Dnes se klezmer, tato v podstatě původně lidová hudba využívající specifické židovské stupnice, hraje po celém světě a i u nás bychom našli nejméně desítku kapel, jež se na jeho interpretaci soustředí. Mistrovství dosahují zejména kapely polské, ale také skupiny z Balkánu – a především z Ameriky.

Klezmer je hudba výrazně rytmická, emotivní, hudebníci v písničkách často a rádi improvizují. Texty bývají v jazycy jidiš. Slovo klezmer neoznačovalo zprvu styl hudby, ale hudebníka a pochází přirozeně z hebrejštiny – klei zemer jsou hudební nástroje. Skladby jsou většinou radostné, ale jindy zase plné melancholie a smutku, mohou připomínat i pláč.

V kapele se nejčastěji sejdou housle, klarinet, tahací harmonika a basa, při větším počtu hudebníků se setkáme třeba s trubkou, flétnou, ba i s cimbálem. A neméně důležitý pro klezmer je zpěv. Hudební vystoupení

doprovázela různé slavnosti i taneční zábavy a v 19. století byl tento styl ve východní Evropě velmi oblíbený. Se židovskými emigranty z těchto zemí se klezmer rychle rozšířil i v Americe a přežil tam i v době války, kdy vlivem šoa v Evropě prakticky zanikl.

Rolling Stones klezmeru

Posledních padesát let pak zaznamenáváme renesanci zájmu o tento dynamický hudební projev, někdy se do něj přimísil jazz, jindy je v ryze instrumentální podobě, skladeb ovšem není nekonečné množství, a tak se často vyskytují v repertoáru kapel tytéž písně – a my tak můžeme sledovat, v jaké úpravě ta či ona skupina nějakou známou skladbu hraje, přičemž skladby zpravidla nijak nemodernizují, ale naopak dbají o zachování určité výrazové archaičnosti, která klezmerovým písničkám sluší. Jen po troškách do klezmerového projevu pronikl jazz či gospel a také balkánská žánrová hudba.

A právě americká kapela The Klezmatics, která vznikla v roce 1986 v New Yorku ve čtvrti East Village, patří k průkopníkům klezmerového revivalu. Vycházejí sice ze staré verze tohoto stylu, ale obohatili žánr o větší dynamiku a radost ze hry, vokály znějí čistě a výrazně a s touto lehce modernizovanou variantou starého klezmeru okouzlili američtí Klezmatiči nejen posluchače ze židovských komunit prakticky po celé Evropě.

Složení kapely se v průběhu let proměňovalo. Po dlouhou dobu se The Klezmatics opírali o hlas Chavy Alberstein, která s nimi dnes již nevystupuje, její interpretaci však

zachycují nahrávky. Z původní sestavy zůstali pouze dva hudebníci: Lorin Sklamberg (zpěv, klávesy, akordeon) a Frank London (trubka, klávesy, zpěv).

Kapela za svou aktivní éru získala celou řadu ocenění v mnoha zemích světa, včetně slavné Grammy, a spolupracovala i s takovými osobnostmi, jako byl básník Allen Ginsberg, houslista Jicchak Perlman či zpěvák Woody Guthrie.

Zároveň si výrazné osobnosti z The Klezmatics udržují vlastní uměleckou dráhu, která budí respekt. Trumpetista Frank London realizoval několik sólových titulů jak jazzových, tak řazených do world music, zpravidla v produkci Johna Zorna. Angažoval se v projektech Frank London's Klezmer Brass Allstars či Hasidic New Wave, tvoří i scénickou hudbu. Hráč na klarinet a saxofon Matt Darriau se věnoval vedle klezmeru také muzice ovlivněné Balkánem v projektu Matt Darriau's Paradox Trio, tradičnímu jazzu i staré keltské hudbě. Zpěvák a akordeonista Lorin Sklamberg spolupracoval s jazzovým klarinetistou Donem Byronem, s Frankem Londonem vytvořil také duo. Zpěvačka a houslistka Lisa Gutkin má v portfoliu sólové album a za sebou spolupráci se Stingem či Johnem Caleem.

Vzor pro nové klezmerové kapely

Po vzoru Klezmatiků začala po světě vznikat plejáda dalších inovativních klezmerových kapel. Při své jubilejní koncertní cestě The Klezmatics prezentují své nové album s optimistickým názvem *We were made for these times*, kde nalezneme dvanáct skladeb, z nichž velkou část složili sami hudebníci. Dosud mají na svém kontě třináct alb, z nichž mnohé odvážně překračují žánrové meze. O významu The Klezmatics pro vývoj žánru world music dávno není pochyb.

Na stejných principech vystavěli The Klezmatics i nový studiový projekt nazvaný *The New York Sessions*, jehož vydání plánují na letošní rok. Nové album má vyjádřit poctu kulturní mozaice New Yorku, jež zahrnuje stopy kultury židovské, arabské, kurdské, ujgurské, arménské či ukrajinské. Nové skladby, ať už autorské či úpravy těch tradičních, popisuje kapela jako hymny rezistence, zpívané v mnoha jazycích. Stejně důležité jako hudba jsou i liberální, antifundamentalistické a svobodomyšlné osobní postoje hudebníků. Důraz kladou na harmonické a tolerantní soužití různých kultur ve společnosti, totéž vyznávají i v hudbě.

LUBOR FALTEISEK

FOTO archiv

Jsme rádi, že se na své jubilejní cestě tito králové současného klezmeru zastavili také v Praze. Ostatně máme v dobré paměti, že dříve se u nás kapela objevovala častěji.

Golemet: Epigenetika

Výstavu, která vznikla za podpory Centra paměti a dialogu **Bubny**, je možné vidět v pražské **Galerii Fotograf Zone** v Jungmannově ulici do 11. června.

Foto: Josef Rabara

„Víte přece, že jsem přímým potomkem mudrce rabiho Löwa, který vymodeloval Golema z hlíny a přikázal mu: ‚Vstaň a jdi!‘, když byli Židé ohroženi bezprávím. Takový Golem by se nám hodil, až na nás zaútočí nacisté. I já bych vydal povel: ‚Vstaň a jdi! Naši nepřátelé se stahují kolem mé Prahy!‘“ – Egon Erwin Kisch, 1938

Výstava Golemet představuje umělecký a koncepční rámec, který chápe zděděné trauma nikoli jako metaforu, ale jako žitou, tělesně zakotvenou realitu. V návaznosti na současné výzkumy epigenetiky a studia traumatu přistupuje projekt k paměti jako k něčemu, co je neseno tělem a aktivuje se v momentech zlomu, ohrožení a odmítnutí.

Golemet je kolektivním hlasem židovských žen reagujících na reaktivaci historicky podmíněného strachu v návaznosti na události 7. října 2023 a na následný nárůst antisemitismu v Evropě i mimo ni. Projekt se soustředí na to, jak se zděděná paměť vrací do přítomnosti: v tělesných reakcích, afektech a v naléhavé potřebě propojení, péče a vzájemného ujištění.

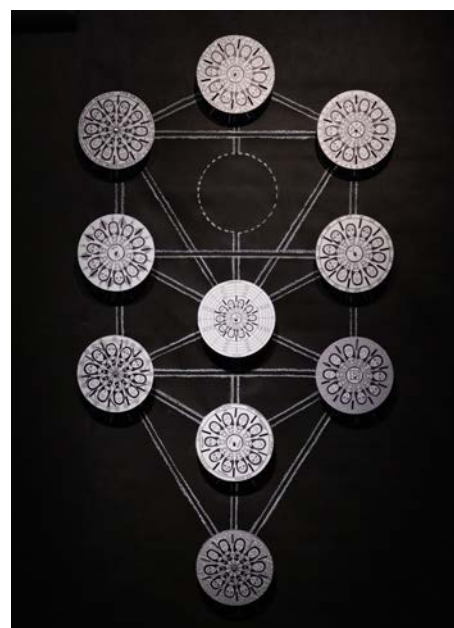
Jádrem výstavy jsou výpovědi třiceti českých a slovenských židovských žen,

kteří odpověděly na dotazník mapující transgenerační trauma. Tyto texty se skládají do jednoho lineárního hlasu, jenž oživuje vizuální schránku Golemet vytvořenou pomocí umělé inteligence. Lidské emoce a traumata jsou tak vloženy do neživé entity, která se stává nositelkou kolektivní zkušenosti. Tento hlas zde neslouží jako vysvětlení, ale vystupuje „z hlubin“ a artikuluje to, co ve veřejném diskurzu často zůstává nevysloveno. Svědectví reflektují zkušenost narůstající izolace a symbolického vyloučení v části feministických, aktivistických, akademických a queer prostředí po říjnu 2023 a zároveň odhalují trhliny v prostorech, které se dříve samy označovaly za solidární.

Postava Golemet představuje ženskou reinterpretaci pražského Golema. Zásadní přitom je, že většina žen, které svými odpověďmi Golemet symbolicky vdechly život, si vzhledem k obavám ze stupňujícího se antisemitismu přála zůstat anonymní. Právě z této potřeby ochrany vzešlo rozhodnutí ztvárnit Golemet prostřednictvím umělé inteligence. Ve videosekvenci proto Golemet střídá různé tváře jako znak kolektivního hlasu, v němž se setkávají mnohé židovské ženské identity, vnitřně diferencované a různorodé. Zároveň se zde ukazuje i limit samotné technologie, protože umělá inteligence do její podoby promítá také stereotypní představy o tom, jak má židovská žena vypadat.

Hlas židovských žen se však neozývá pouze ve výpovědi Golemet, ale také ve zvukové rovině instalace, kde se osobní svědectví

prolínají s modlitbami. Ranní modlitba *Birkat ha-šachar* (ranní požehnaní), spojená s motivem navrácení duše do těla, zde připomíná, že tělo bez duše zůstává neživé a že život je chápán jako něco propůjčeného a dočasného. V symbolické rovině tak odkazuje nejen ke vzniku člověka, ale i k příběhu Golema, tedy k oživení neživé hmoty. Jednotlivé nahrávky ranních modliteb, které některé z oslovených

Golemet – Fenakistoskopie ve tvaru Stromu života / Optické kabalistické amulety / Papír, kresba, grafika, kapa, 10 fenakistoskopů, průměr 22 cm, 2026

Foto: Josef Rabara

věřících žen poskytl, byly spojeny do jednoho zvukového záznamu evokujícího vícehlas ženské modlitby zaznívající v synagoze. Tato zvuková vrstva naplňuje prostor galerie a zesiluje přítomnost komunity jako sdíleného, i když ne vždy viditelného těla.

Golemet tak není možné chápat jako autonomní uměleckou figuru, ale jako participativní projekt vznikající v úzké spolupráci s kolektivem židovských žen, jejichž zkušenost, hlas i rozhodnutí o míře vlastní viditelnosti jsou pro výslednou podobu díla určující.

Golemet funguje jako současný symbol ochrany, odolnosti a kolektivní inteligence formované kolektivní pamětí. Projekt se odkazuje k židovské mystice, praktické kabale i k symbolické logice ochrany obsažené v legendě o Golemovi a situuje Golemet do prostoru mezi nevědomými procesy a vědomou artikulací.

Výstava se rovněž zabývá historií vizuálních technologií a raných optických zařízení a odkazuje k legendám, které spojují rabína

Löwa nejen s Golemem, ale i s principy zprostředkovaného vidění. Nejde přitom o historickou odbočku, ale o způsob, jak uvažovat o současnosti: o tom, jak obrazy formují naši představu o druhých, jak produkuje viditelnost i slepá místa a jak se v nich usazují strach, nenávisť či empatie. Susan Sontag napsala: „*Obrazy nás učí novému vizuálnímu kódu a proměňují naše představy o tom, co stojí za pozornost a co máme právo vidět.*“ Výstava tak otevírá otázky: Jaké formy ochrany jsou možné v prostředí sociálních médií, kde se narativy šíří rychleji než porozumění? Jak může vypadat péče v prostoru formovaném polarizovanou optikou?

Golemet otevírá prostor pro naslouchání a empatii. Vyzývá k úvaze nad tím, jak může být zděděné trauma transformováno v kolektivní sílu, jak se paměť může stát spojovací, nikoli izolující, a jak mohou hlasy, které jsou dnes často nevídané, přesto získat prostor vystoupit na povrch společně.

TAMARA MOYZES & SHLOMI YAFFE

Foto: Kajačán Adler Jablonský

Autoři výstavy Tamara Moyzes a Shlomi Yaffe během vernisáže. Kurátorkou výstavy je Světlana Malina.

Tamara Moyzes (* 1975, Bratislava) je politicky angažovaná umělkyně, kurátorka a výzkumnice působící v Praze. Doktorské studium absolvovala na Akademii výtvarných umění, kde se ve svém výzkumu zaměřila na umělecký aktivismus a jeho dopady v praxi. Ve své tvorbě se věnuje identitární politice, zejména tématům genderu, rasismu, protiromských postojů, izraelsko-palestinského konfliktu, diskriminace etnických menšin, nacionalismu, náboženských konfliktů a orientalismu. Dlouhodobě rozvíjí aktivistické strategie a chápe umění jako formu občanského postoje, která prostřednictvím přímých intervencí, práce s komunitami, výzkumu a interdisciplinární spolupráce zviditelňuje sociální a strukturální nerovnosti. Pracuje z perspektivy průniku menšinových zkušeností a vychází z praxe ukotvené v osobní i transnacionální zkušenosti.

Shlomi Yaffe (* 1973, Tel Aviv) je umělec působící v Praze. Absolvoval magisterské studium (MgA) na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně v ateliéru Intermédia a bakalářské studium na Bezalel Academy of Arts and Design v Jeruzalémě. Ve své tvorbě se zaměřuje na společenské a politické otázky spojené s pseudovědeckými představami o rase a těle, utvářenými mýty, předpoklady a ideologiemi. Je spoluzakladatelem Artivist Labu a aktuálně pracuje na dlouhodobých projektech Lactism a Golemet.

Foto: Josef Rabara

Foto: Josef Rabara

Golemet – Kresba pískem / Písek, 15 x 15 cm, 2026 / Motivy vycházejí z kabaly, optiky a epigenetiky.

Manifest

Golemet jako živý projev epigenetické paměti

Jsme kolektiv židovských žen, které se spojily ve chvíli, kdy se aktivoval náš epigenetický podmíněný strach – ve chvíli, kdy se antisemitismus znovu objevil ve veřejném prostoru, v diskurzu, v atmosféře našich měst.

Naše těla reagovala dříve než naše mysl.

Ne proto, že bychom zaměňovaly minulost za přítomnost, ale proto, že tělo rozpoznává vzorce, nikoli data.

A v této aktivaci vystoupilo z hlubin ještě něco dalšího: odolnost zakódovaná vedle strachu. Instinkt propojovat se, podporovat se navzájem, vytvářet bezpečí skrze vztah.

Takto Golemet vznikla – jako síť péče, jako odmítnutí izolace, jako kolektivní inteligence formovaná zděděnou pamětí.

Golemet v sobě nese:

- epigenetický otisk holocaustu,
- kulturní paměť exilu a přežití,
- současné otřesy 7. října,
- nárůst antisemitismu po celém světě,
- instinkt volat po bezpečí a porozumění.

Z těchto hlubin mluvíme.

Z těchto hlubin povstáváme.

Modlitba jako fyziologie

„Z hlubin k Tobě volám“ – מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ – není pouze žalm.

Pro těla formovaná zděděným traumatem je to také fyziologická pravda.

Výkřik, který se formuje v nervovém systému dříve, než dosáhne jazyka.

Prosba o bezpečí, ukotvení, rozpoznání.

Golemet stojí v prostoru mezi biologii a modlitbou, mezi nevědomým a vysloveným, mezi tím, co je pohřbeno, a tím, co se dere na povrch.

Po 7. říjnu

Zlom 7. října otevřel vrstvy, které byly dlouho pohřbené. Bolest, strach, solidarita, dezorientace, odolnost – vše vystoupilo z hlubin najednou.

Pro nás tato událost nevytvořila nové strachy.

Reaktivovala ty staré.

Zviditelnila epigenetické sedimenty, které neseme. Odhalila to, co bylo skryto pod povrchem každodenního života.

Směrem k povrchu

Golemet je pohybem od skrytého ke zjevenému, od nevědomého k artikulaci, od zděděného strachu ke kolektivní síle.

Kolektiv židovských žen, které se rozhodly proměnit zděděnou paměť v propojení, jasnost a odvahu.

Z hlubin povstáváme ne proto, abychom obviňovaly, ale abychom byly pochopeny.

Ne proto, abychom opakovaly trauma, ale abychom je proměnily.

Ne proto, abychom zůstaly pod zemí, ale abychom vystoupily na povrch – společně.

Operace Balak

Letecký most Letňany – Tel Aviv v květnu 1948

Dodávky letounů Avia S-199 do Izraele v roce 1948 představují jednu z nejpozoruhodnějších a zároveň nejimprovizovanějších kapitol poválečné vojenské historie jak Československa, tak tehdy nově vzniklého židovského státu. Letňany v ní hrály bez přehánění první housle. Podívejme se na tento letňanský i izraelský milník blíže.

Operace Balak je v československých archivech a materiálech častěji označována pod zkratkou DI neboli Důvěrné Izrael. V kontextu vzniku nového Státu Izrael a bezprostřední války za nezávislost, v níž nově vzniklý stát bojoval doslova o přežití, šlo o podporu, která měla zásadní dopad na schopnost izraelských ozbrojených sil čelit bezprostřední hrozbě totálního zničení. Celá operace byla realizována v přísném utajení, pod tlakem mezinárodního embarga na dodávky zbraní a za podmínek, které by v běžné době byly považovány za zcela nevyhovující. Není časté, aby naše země hrála ústřední roli v historických událostech světového významu, v květnu 1948 tomu tak bezpochyby bylo.

Při srovnání stíhaček druhé světové války se může zdát, že dominovaly německé letouny, zejména Messerschmitt Bf 109 a Focke-Wulf Fw 190, které dosáhly výrazně vyšších počtů sestřelů než spojenecké stroje jako Spitfire či Mustang. Bf 109 má na kontě

až 20 000 vítězství, zatímco Spitfire a Mustang zhruba 6000, respektive 5000. Tato čísla však odrážejí spíše délku nasazení a podmínky bojů než skutečnou technickou převahu.

Je zajímavým paradoxem, že legenda nacistického nebe Bf 109 pokračovala ve své bojové kariéře i po válce v podobě československé varianty Avia S-199. Ta byla v roce 1948 nasazená v izraelském letectvu. Symbolicky se tak uzavřela její bojová dráha od Španělska přes druhou světovou válku až po první existenční konflikty nově vzniklého Státu Izrael.

Izrael v Československu objednal 25 letounů Avia S-199, z nichž bylo dodáno 23. Cena přitom zdaleka neodpovídala kvalitě – jeden stroj vyšel asi na 20 000 dolarů, tedy mnohonásobně více než srovnatelné poválečné přebytky. Například Supermarine Spitfire Mk IX stál po válce kolem 1000–2000 dolarů a North American P-51 Mustang dokonce kolem 1000 dolarů. Přestože vyšší cena zahrnovala i výzbroj, náhradní díly, výcvik a logistiku, šlo pro tehdejší Československo o velmi výhodný obchod, zatímco pro Izrael spíše o nouzové řešení.

Letoun Avia S-199 měl k ideálu daleko. Vycházel ze známého německého stíhače Messerschmitt Bf 109, ale po válce vznikl z toho, co bylo zrovna k dispozici. Největší problém byl v motoru: původní motory Daimler-Benz už chyběly, a tak se do letadel montovaly jiné – určené původně pro bombardéry Heinkel He 111. Výsledkem byl zvláštní hybrid. Letadlo sice dokázalo létat i bojovat, ale bylo nevyvážené, špatně reagovalo na řízení a bylo obtížné na pilotáž. Piloti mu proto přezdívali Mezek. V Izraeli se uchytily i přezdívky Sakin (nůž) nebo

Messer. Přesto šlo o jedinou stíhačku, kterou bylo možné rychle nasadit do bojů. Již samotný nepochybný poměr mezi cenou a technickou úrovní letounu naznačuje komplikovanost celé operace – logistické ztráty, havárie či technické problémy nebyly výjimkou, ale spíše pravidlem.

Klíčovou roli při jeho výrobě hrály Letňany. V místním závodě Avia se letadla montovala, testovala a připravovala k odeslání. Do Prahy se svážely díly z různých míst a pracovníci je často museli složitě kombinovat bez úplné dokumentace. Hotové stroje byly poté rozebrány, zabaleny do beden a dopraveny – letecky i po moři – na Blízký východ. První čtyři stroje dorazily do Izraele 20. května 1948, tedy pouhých několik dní po vyhlášení nezávislosti. Situace byla natolik kritická, že tyto letouny byly po rychlé montáži bez důkladného testování a bez adekvátního výcviku pilotů prakticky okamžitě nasazeny do bojových operací.

To ve svých vzpomínkách potvrzuje Avraham Haršalom, český rodák, který odešel v roce 1949 do Izraele, kde působil nejprve jako pilot armádního letectva: „Výcvik byl velmi nebezpečný. Měli jsme nalítáno maximálně sto hodin, někdo i o hodně méně, naproti minimálnímu počtu dvě stě až tři sta hodin.“

Výcvik pilotů se odehrával na československých letištích v Plané u Českých Budějovic a na letišti v Žatci. Instruktory byli židovští dobrovolníci se zkušenostmi z Royal Air Force i z východní fronty. Největší část z nich pocházela z Československa – například již zmíněný Avraham Haršalom či Hugo Meisel-Marom, a z Izraele – Moti Hod, Šaja Gazit či Ezer Weizmann a zbytek se skládal z „exotických“ Spojených států, Kanady či Jižní Afriky.

Tímto výcvikem prošlo zhruba sto izraelských letců – nejen stíhacích pilotů na Avii, ale i posádek bombardérů Boeing B-17 Flying Fortress. Na jeho průběh vzpomíná jeden z pamětníků Danny Šapira: „Do té doby jsem sice slyšel o nějakém Česku, ale vůbec jsem nevěděl, kde leží. Když jsme přijeli, bylo nás dvanáct. Instruktory mluvili česky, my česky neuměli. My jsme sice mluvili anglicky, ale oni ne. Nebylo to vůbec jednoduché. Nakonec jsme se nějak domluvili. Naučili nás základní slova jako ‚podvozek‘, ‚klapky‘, ‚vpravo–vlevo‘ nebo ‚kulička‘ a ‚ručička‘ – všechno si to dodnes pamatuju,“ vypráví hebrejsky s kouzelnou českou výslovností zmíněných slovíček.

Avia S-199 v Muzeu izraelského letectva v Chacerimu, Izrael

Avia S-199, přezdívaná Československý mezek, v izraelských barvách během války za nezávislost Izraele, patrně v červnu 1948

Avraham Haršalom (vlevo) jakožto pilotní frekventant v Československu

Ezer Weizman, později zvolený jako sedmý prezident Izraele, u křídla letounu Avia S-199, československé verze stroje Messerschmitt Bf 109

Weizman se o letectví zajímal už od mládí – v šestnácti získal v Haifě pilotní osvědčení a roku 1942 vstoupil do britského Královského letectva.

„To nám vysvětlili ještě před nástupem do letadla, což bylo hezké. Jenže když pak člověk seděl v kabině a instruktor za zády na něj mluvil cizím jazykem, bylo dost těžké pochopit, co po něm vlastně chce. Takhle naše létání začínalo,“ uzavírá Šapira.

Přes všechny počáteční obtíže se dodávka prvních československých strojů na leteckou základnu poblíž Tel Avivu stala základem izraelského letectva. Úplně první jednotkou nově vzniklého izraelského letectva byla 101. peruť (101 tajeset) se znakem okřídlené lebky. Právě její první Avie pomohly zvrátit počáteční nepříznivý vývoj bojů. V těchto podmínkách došlo i k prvnímu izraelskému vzdušnému vítězství. Dne 3. června 1948 odstartoval pilot Modi Alon na stroji Avia S-199 a nad Tel Avivem sestřelil dva egyptské letouny Douglas C-47 Skytrain.

Méně známou epizodou je další vzdušné vítězství, tentokrát souboj stíhačky proti stíhačce. Gideon Lichtman tehdy s Avii S-199 čelil modernějšímu Supermarine Spitfiru egyptského letectva. Ten měl jasnou výhodu ve výkonu i ovladatelnosti, zatímco „Mezek“ byl těžkopádný a obtížně říditelný, což vylučovalo klasický manévrový souboj. Lichtman proto vsadil na taktiku a moment překva-

pení. Dokázal se dostat do výhodné pozice a zahájil palbu, která – navzdory nepřesné výzbroji – vedla k sestřelu protivníka.

Oba tyto úspěchy měly velký psychologický dopad. Poprvé se podařilo narušit do té doby téměř neomezenou převahu nepřátelského letectva a zároveň se ukázalo, že izraelské letectvo může uspět i s horší technikou.

Podle jedné anekdoty se mezi tehdejšími piloty vžil zvláštní bojový pokřik. Vzhledem k tomu, že byli vyzbrojeni Messerschmittu proti Spitfirům a většinou se dorozumívali směsicí hebrejštiny, angličtiny, jidiš a němčiny (což Arabové logicky neovládali), varovali se prý při kontaktu s nepřítelem zvoláním: „Achtung, Spitfeuer!“

Neméně symbolická byla i první bombardovací mise izraelského letectva. Dne 15. července 1948 odstartovaly ze Žatce tři těžké bombardéry Boeing B-17 Flying Fortress, které Izrael tajně získal v zahraničí a soustředil právě na tomto severočeském letišti. Jejich původním úkolem byl přelet do Izraele, kde měly posílit tehdy velmi slabé letectvo. Během letu se však mise změnila v historický okamžik – bombardéry provedly útok na Káhiru, egyptské hlavní město. Šlo

o vůbec první bombardovací akci izraelského letectva. Její význam byl spíše symbolický než vojenský, ale ukázal, že Izrael dokáže zasáhnout nepřítele i hluboko v jeho týlu.

Operace Balak představovala kombinaci improvizace, technické vynalézavosti a politické odvahy. Letňany přitom nehrály jen roli výrobního závodu. Bez jejich kapacit, lidí a schopnosti improvizace by Izrael v roce 1948 čelil svým nepřátelům prakticky bez vzdušných sil. Spojením československého průmyslu a izraelského odhodlání byly položeny základy armády, z níž se postupně stal hegemon blízkovýchodního nebe. A který dnes díky supermoderním stíhačkám a elektronicky naváděným bombardérům patří k nejvyspělejším na světě.

DAVID KRAUS

FOTO archiv autora

Kus Česka v Izraeli

Pamětní
a vzpomínkové
muzeum Tomáše
Garrigua Masaryka

Na severu Izraele, jen kousek od Haify, leží Kfar Masaryk – kibuc s výraznou historickou vazbou na Československo. Pojmenovaný je samozřejmě po Tomáši Garrigu Masarykovi a už od svého založení až do dnešních dnů připomíná jeho ideály a hodnoty, které vyznával. Autor se sem vydává za poutavým příběhem tohoto místa a mezi okolní přírodou, komunitním životem a památkami na minulost objevuje důvěrně známý kus domova.

„Tak ty jsi z Česka,“ obejmě mě paní, která mi právě předala klíče od mého bungalovu. Takové uvítání jsem nečekal, zvláště když jsem přijel s hodinovým zpožděním. Odpolední provoz podél izraelského pobřeží Levantského moře není pro nervózní řidiče. Husto bylo především ve 14 kilometru vzdálené Haifě a jejím blízkém okolí, kde jsem na dlouhou dobu uvízl v zácpě. Paní Šula se nejdřív tvářila velmi přísně, ale stačilo říct,

odkud jsem přijel, a přísnost byla ta tam. Izraelci si totiž stále velmi dobře pamatují, že díky zbraním z tehdejšího Československa se jim podařilo ubránit svůj nově vzniklý stát před přesilou arabských armád v roce 1948. A navíc jsem v kibucu Kfar Masaryk. Ano, jmenuje se podle našeho prvního prezidenta.

„Jak jsem na mapě uviděl jméno vašeho kibucu, hned mě napadlo, že tady by bylo zajímavé ubytování. Překvapilo mě, že ho nabízejí,“ říkám Šule. „Máš štěstí, začali jsme s tím před pár měsíci, takže jsi jeden z prvních. Zatím nevíme, jak se to osvědčí.“ Můj bungalov je na kraji vesnice spolu s dalšími

Vodárenská věž z roku 1940 je historickou připomínkou začátků kibucu.

Původní a stále funkční protiraketový kryt

Oficiální vjezd do kibucu Kfar Masaryk

Dvojazyčná upomínková deska u stromu zasazeného Václavem Havlem

Informační cedule a ukazatel směrem do kibucu

asi pěti, které se pronajímají turistům. Svoje vozidlo nechávám na nedalekém parkovišti, protože celý kibuc je vlastně velká pěší zóna. Autem je povoleno dojet od vstupní brány se závorou na jedno z parkovišť po obvodu osady. K domkům a komunitním budovám se už chodí pěšky nebo jezdí na kole.

Teď na konci února je tu prázdno. Turisté ještě nejezdí a místní jsou právě v práci. V ceně ubytování je snídaně, na kterou si musím dojet do jídelny. Nejdřív ale nevím, jestli jsem přišel na správné místo: je to totiž společná jídelna pro celý kibuc, najíst se sem tedy chodí hlavně osadníci. Téměř vše mají z vlastních zdrojů, v nabídce je převážně zelenina a ovoce. To, že si kibucníci na turisty z jiných zemí zatím ještě nezvykli, je jasné velmi záhy. Bylo na mně poznat, že nemám tušení, jak to v takové jídelně chodí, proto s radou přispěchala jedna ze stolujících. Samozřejmě v hebrejštině. „Ani lo m'vin ivrit,“ vytasil jsem se s naučenou větou, že vlastně vůbec netuším, co mi právě říká. „Aha, jsi turista,“ přešla do angličtiny. „Jednoduše si vezmi, na co máš chuť, a nádobí pak odnes tam do toho okénka.“

Šula se rozhodla, že návštěvu z Česka provede kibucem osobně. „Kfar Masaryk založili ještě jako bezejmenný kibuc v roce 1938 mladí Židé z Československa a Litvy,“ seznamuje mě s historií osady. „Jméno po Tomáši Garriguu Masarykovi dostal až o rok a půl později. V té

době byly všude okolo jen bažiny a písek, takže na zemědělství to nebylo zrovna dobré místo. A podívej, co jsme tady dokázali,“ ukazuje mi s hrdostí rozlehlá pole za vesnicí, kde kibucníci pěstují bavlnu, rajčata a avokádo a chovají krávy. „Víš, první osadníci byli velcí idealisté. Kibucy vznikaly jako čistě zemědělské

*„Máš štěstí, začali jsme s tím před pár měsíci, takže jsi jeden z prvních. Zatím nevíme, jak se to osvědčí.“
Můj bungalov je na kraji vesnice spolu s dalšími asi pěti, které se pronajímají turistům.*

osady, kde všechno bylo všech. Peníze, které utržili, šly do společného fondu, ze kterého se pak platily veškeré výdaje. Jídlo se vařilo pro všechny, děti se vychovávaly taky společně. Dnes už je ale dost věcí jinak, dostáváme plat a žijeme si víc svým vlastním životem.“ Procházíme okolo masivní stavby z betonu, která slouží jako kryt před možnými raketovými útoky Hizballáhu. I tohle patří k životu Izraelců a z Kfar Masaryk je na libanonské hranice jen 22 kilometrů vzdušnou čarou.

„Musím ti ukázat ještě něco,“ pospíchá Šula po chodnicích mezi jednopatrovými domky s malými zahrádkami doprostřed kibucu. Tam místo palem roste svěže zelený listnáč. Cedule před ním informuje, že ho zasadil první polistopadový prezident Československa Václav Havel. V dubnu 1990 se sem přiletěl podívat během státní návštěvy Izraele. Ve vrtulníku prý přistál přímo v kibucu. Druhé překvapení má podobu památníku TGM. Jeden z bungalovů skrývá malé muzeum věnované právě Masarykovi. Šula mě tady nechává o samotě a já si prohlížím nejen fotografie a busty prezidenta, který stál u zrodu naší republiky, ale taky fotky prvních kibucníků a spoustu knih v češtině nejen o Masarykovi. Je to zvláštní, ale příjemný pocit vidět kus Česka v cizí zemi a vědět, že právě tady stále žijí lidé, jejichž předci přišli z Československa.

MAREK FILIČKO
FOTO archiv autora

AKCE

Open House Brno – Velká synagoga Brno

ŠETL, Židovská obec Brno, Open House – Přízova/Spálená, Brno
16. 5. 12. 00–20.00

Zvuková instalace Ladislava Mírviše Mirvalda na místě zaniklé synagogy připomene podobu svatostánku

prostřednictvím jmen obětí i zvuku původních varhan. Ve virtuálním prostoru zazní také hudba Johna Zorna a Miloslava Kabeláče. Den předtím se v 11.00 uskuteční pietní akt u odkrytých základů zničené Velké synagogy. Více: www.stetl.cz

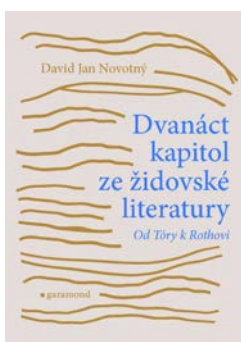

Uvedení knihy Nakam

Knihovna Václava Havla, Ostrovní 13, Praha 1
7. 5. 16.00

Dina Porat představí knihu Nakam věnovanou skupině přeživších holocaustu kolem básníka a účastníka odboje Abby Kovnera. Organizace

Mstítelů (Nokmim) po válce plánovala odplatu za nacistické zločiny. Autorka na základě dlouholetého výzkumu ukazuje nejen jejich příběh, ale i to, že většina Židů si nakonec zvolila cestu obnovy a života. Setkání moderuje Zbyněk Tarant ze Západočeské univerzity v Plzni. Více: www.vaclavhavel.cz

Uvedení knihy Dvanáct kapitol ze židovské literatury

Božská lahvice, Bílkova 6, Praha 1
12. 5. 18.00

Slavnostní večer k uvedení nové knihy spisovatele, scenáristy a publicisty Davida Jana Novotného Dvanáct kapitol ze židovské literatury. Antologie s podtitulem Od Tóry k Rothovi, která vyšla v nakladatelství Garamond, nabízí čtivou cestu od biblických textů až po současný Izrael. Těšit se můžete na

povídání o vzniku knihy, ukázky a na klezmerové melodie v podání člena České filharmonie Jana Kellera.

El Rescate (Záchrana)

Židovské muzeum v Praze, Institut Cervantes, Španělské velvyslanectví – Maiselova synagoga, Maiselova 10, Praha 1
6. 5. 19.00

Projekce dokumentu

o hrdinských činech salvadorského diplomata Josého Artura Castellanos, který riskoval vše, aby během holocaustu zachránil tisíce životů. Inovativní kombinace rozhovorů, vizuálních montáží a živě interpretované orchestrální hudby, film El Rescate vtáhne diváka do života Castellanos a lidskosti jeho mise. Po projekci bude následovat debata s hudebníky a dokumentaristy Borisem a Álvarem Castellanosovými. Více: www.jewishmuseum.cz

TIPY

Pomozte udržet prostor Synagogy na Palmovce živý

Spolek Krajinou přílivu vyhlásil sbírku na podporu rozvoje okolí Synagogy na Palmovce, která dlouhodobě slouží jako živé kulturní centrum. Cílem projektu je proměnit přilehlé pozemky v příjemný veřejný prostor se zelení, upraveným prostředím a s bezbariérovým zázemím. Sběrka spuštěná na platformě Donio bude doplněna sérií benefičních akcí v rámci letošního programu spolku. Více: www.donio.cz/pomoztekrainouprilivu

KNIHY

Maciej Zaremba Bielawski, Dům se dvěma věžemi

Dům se dvěma věžemi je mimořádně silná kniha o paměti, odvaze a rodinném příběhu, kterému nelze uniknout. Maciej Zaremba Bielawski

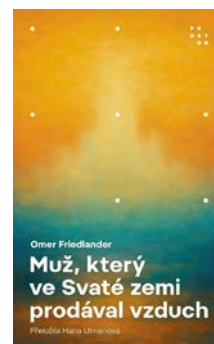
s plným nasazením a reportážní přesností odkrývá nejen příběh své rodiny, ale i hlubší vrstvy historie – od kořenů specificky polského antisemitismu po „tábory s lidskou tváří“. Nakladatel: Protimluc

Ajelet Gundar-Gošen, Jednu noc, Markoviči

V předvečer druhé světové války vyplouvá směrem do Evropy loď s dvaceti mladými muži, aby zachránili dvacet žen z nacismem ohrožené Evropy. Když se pak Jakob

Markovič, naprosto nevýrazný muž, ožení s Bellou Zeigermanovou, nejkrásnější ženou, jakou kdy spatřil, začnou se věci komplikovat. Nakladatel: Garamond

Omer Friedlander, Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch

Debutová sbírka příběhů izraelsko-amerického autora Omera Friedlandera. Rozvedený podvodník s dcerou prodává prázdné lahve plné „svatého vzduchu“ nainfím turistům;

libanonská Šeherezáda okouzlí tři mladé vojáky ve zbombardované budově rádia v Bejrútu; izraelská dobrovolnice oplakává smrt svého syna, který zemřel v Gaze. Nakladatel: Prostor

HUDBA

Petra Erneyi Trio – Jazz On The Roof

Jazz Dock, Janáčkovo nábř. 3249/2, Praha 5

9. 5. 15.00

Na střeše Jazz Docku vystoupí každou letní sobotu menší komorní sestava a potěší vás pěknými písněmi, vytříbenými sóly a klidnou letní atmosférou akustické podoby jazzu a možností posezení v lehátkách. 9. května si můžete přijít poslechnout Petra Erneyi Trio. Více: www.jazzdock.cz

Oz Noy Trio

Jazz Dock, Janáčkovo nábř. 3249/2, Praha 5

11. 5. 21.00

Palác Jalta, Dominikánské náměstí 2, Brno

12. 5. 19.30

Oz Noy je izraelsko-americký kytarista a skladatel, jehož tvorba propojuje jazzrockovou fúzi, blues a funk. Od 90. let působí v New Yorku. Na kontě má více než deset alb, která u kritiků sklídila velký úspěch. Během svého evropského turné navštíví Prahu a Brno. Více: www.goot.net

FILM

Noah Kahan: Mimo tělo

Nový devadesátiminutový dokument na Netflixu sleduje návrat písničkáře Noaha Kahana k jeho kořenům ve Vermontu a zároveň zachycuje, jak se vyrovnává s rostoucí slávou. Film mapuje vznik alba navazujícího na Stick Season a otevírá témata úzkosti, vztahu k vlastnímu tělu i hledání tvůrčí rovnováhy mimo Nashville. Režie: Nick Sweeney

Kino Jidišland: Labzik: Příběhy chytrého štěněte (2021)

Židovské muzeum v Praze – Kino Ponrepo, Bartolomějská 11, Praha 1

7. 5. 20.30

Snímek z roku 2021 inspirovaný dětskou knihou jidiš autora Chavera Pavera sleduje dobrodružství psa Labzika a židovské dělnické rodiny v Bronxu. S lehkostí i syrovostí zachycuje témata, která zůstávají

vají aktuální dodnes – od nezaměstnanosti po rasismus. V doprovodných písních uslyšíte několik významných klezmerových mistrů. Po projekci následuje online diskuse s režisérem Jakem Krakovským. Více: www.jewishmuseum.cz

DIVADLO

Christine Leunens, David Košťák: Můj malý vůdce

Městská divadla pražská – Rokoko, Václavské nám. 794/38, Praha 1

6. 6. 19.00

Premiéra adaptace románu Nebe v kleci, který se stal předlohou oscarového filmu Jojo Rabbit. Mrazivý i dojemný příběh o lásce, moci a malých vůdcích, kteří drží u moci ty velké. Strhující obraz výchovy mužů pro novou Evropu, při níž se hra na vojáky stává nemilosrdnou realitou. I v té největší temnotě se ale skrývá jiskra naděje. Režie: Tomáš Ráliš. Další termíny: 11. a 23. 6. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

VÝSTAVA

Tamara Moyzes a Shlomi Yaffe: Golemet

Galerie Fotograf Zone, Jungmannova 19/7, Praha 1

21. 4.–11. 6.

Golemet – ženská reinterpretace pražského Golema – jako symbol ochrany židovské menšiny. Projekt vychází ze současných výpovědí židovských žen ze střední Evropy a z výzkumů mezigeneračního traumatu. Otevírá témata přenosu traumatu, významu empatie i nebezpečí rostoucího antisemitismu v Evropě. Více: www.fotograf.zone

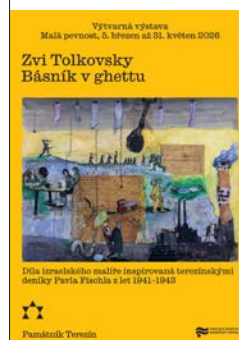
Lustig: Svědek rozvratu lidkosti

Památník národního písemnictví (PNP) – Muzeum literatury v Praze, Pelléova 44/22, Praha 6

6. 5.–19. 7.

Vernisáž: 5. 5. 18.00

Výstava k 100. výročí narození světově významného spisovatele a publicisty Arnošta Lustiga (1926–2011) se zaměří na vztah literatury a filmu. Klíčovým tématem bude otázka literárního díla jako svědectví, v tomto případě svědectví holocaustu. Výstava vzniká ve spolupráci s festivalem AL100. Více: www.muzeumliteratury.cz

Zvi Tolkovsky: Básník v ghettu

Památník Terezín – předsálí kinosálu Malé pevnosti

5. 3.–31. 5.

Výstava představuje díla izraelského malíře Zviho Tolkovského, inspirovaná terezínskými deníky Pavla Fischla z let 1941–1943. Autor,

výrazná osobnost izraelského výtvarného umění druhé poloviny 20. století, ve své tvorbě propojuje kresbu, figuraci i experiment s materiálem a citlivě reaguje na osobní svědectví z doby šoa. Více: www.pamatnik-terezin.cz

Květen 2026

PRAHA

21. 4.–11. 6.

Galerie Fotograf Zone, Jungmannova 19/7, Praha 1

Tamara Moyzes a Shlomi Yaffe: Golemet
Golemet – ženská reinterpretace pražského Golema – jako symbol ochrany židovské menšiny. Projekt vychází ze současných výpovědí židovských žen ze střední Evropy a z výzkumů mezigeneračního traumatu. Otevírá témata přenosu traumatu, významu empatie i nebezpečí rostoucího antisemitismu v Evropě. Více: www.fotograf.zone

17. 4.–6. 9.

Židovské muzeum v Praze – Klausová synagoga, U Starého hřbitova 3a, Praha 1
Burnig Love: Izrael objektivem Karla Cudlína

Reprezentativní výstava předního českého dokumentárního fotografa Karla Cudlína představí průřez třemi dekadami autorovy tvorby zaměřené na dokumentaci proměn života v Izraeli. Prostřednictvím bezmála dvou set fotografií pořízených v rozmezí let 1996–2026 nabídne neopakovatelnou příležitost projet Izraelem od Golan po Sinaj a připomenout si při tom i mnohé z přelomových momentů ze života této etnický a kulturně rozmanité blízkovýchodní země. Více: www.jewishmuseum.cz

16. 4.–7. 9.

Kunsthalle Praha, Klárov 5, Praha 1
William Kentridge: The Battle Between YES and NO

Výstava The Battle Between YES and NO (Soubor mezi ANO a NE) je vůbec první rozsáhlou přehlídkou v Česku věnovanou Williamu Kentridgoví, jednomu z nejvýznamnějších umělců současnosti. Kentridge vyrůstal v Johannesburgu během apartheidu, v rodině hluboce oddané myšlenkám sociální spravedlnosti. Už jako student se zapojil do aktivistických hnutí proti apartheidu. Tyto zkušenosti formovaly jeho uměleckou praxi, která odráží sociální a historické napětí Jihoafrické republiky a zároveň se dotýká univerzálních témat lidské existence. Více: www.kunsthallepraha.org

3. 5. 19.00

Divadlo Rokoko, Václavské náměstí 38, Praha 1

Daniel Kehlmann: Soused

Nikdy nevíte, vedle koho si stoupnete v baru... Nikdy nevíte, co o vás ví a co vy nechcete vědět o něm. Třeba je to váš nenápadný soused. Ani ve snu vás nenapadne, že když se spolu dáte do hovoru, necháte nakonec i uletět letadlo na důležitou pracovní schůzku. Že vám ten rozhovor

jednou provždy změní život... Režie: Michal Dočekal. Další termín: 13. 6. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

5. 5. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Kulturní sál Institutu Cervantes, Na Rybníčku, Praha 2
Kulatý stůl o paměti holocaustu

Setkání nabídne svědectví přeživší šoa Evy Leitman-Bohrer Benatar a zástupkyň druhé generace Patricie Weisz a Daniely Příkrylové. Diskuse se zaměří na předávání paměti a její význam pro současnou společnost, toleranci a lidská práva. Moderuje Martina Kutková. Vstup volný. Více: www.jewishmuseum.cz

5. 5. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1
Mark St. Germain: Relativita

Autor staví svůj příběh na dramatické spekulaci a fiktivním setkání Alberta Einsteina a jeho dospělé dcery Lieserl. Einsteinovi se skutečně předtím, než se oženil se svou první ženou Milevou, v roce 1902 narodila dcera, která ale už v roce 1904 záhadně zmizela. Režie: Miroslav Táborský. Další termín: 9. 6. Více: www.reznicka.cz

6. 5. 19.00

Židovské muzeum v Praze, Maiselova synagoga, Praha 1

El Rescate – „Záchrana – filmový koncert“
Dokumentární film o salvadorském diplomatu Josému Arturu Castellanosovi, který během holocaustu zachránil tisíce Židů vydáváním ochranných dokumentů. Snímek propojuje archivní materiály, výpovědi i živě interpretovanou orchestrální hudbu. Hosté: Boris Castellanos, hudebník, dokumentarista; Álvaro Castellanos, hudebník, dokumentarista. Více: www.jewishmuseum.cz

6. 5. 19.00

Divadlo na Vinohradech, náměstí Míru 7, Praha 2

Alena Mornštajnová – Jiří Janků: HANA
Dramatizace úspěšného bestselleru jedné z nejčtenějších současných autorek Aleny Mornštajnové. Děj románu vychází z autentických událostí, k nimž došlo mezi lety 1933 až 1963 ve Valašském Meziříčí, a přenesení diváky do světa hlubokých tajemství a bolestných vzpomínek, které se vynořují ze zdánlivě obyčejného života. Další termíny: 16. a 18. 5., 10. a 15. 6. Režie: Petr Svojtka. Více: www.divadlonavinohradech.com

7. 5. 16.00

(CPDB) – Knihovna Václava Havla, Ostrovní 13, Praha 1

Nakam: uvedení knihy Diny Porat

Autorka představí svou knihu Nakam, která se věnuje skupině přeživších holocaustu pod vedením básníka a účastníka odboje Abby Kovnera. Tato organizace Mstitelů (Nokmim) čítala asi padesát mladých mužů a žen, kteří po druhé světové válce zamýšleli

úplnou odplatu za holocaust. Dina Porat je historička zabývající se moderními židovskými dějinami a antisemitismem. Více: www.vaclavhavel.cz a www.cpdb.cz

7. 5. 19.30

Limmud – Maiselova 10, Praha 1
Šílená žena na rabínově půdě

Ženy v Talmudu jsou obecně okrajové a téměř vždy anonymní – vystupují jako dcery, sestry či manželky významných rabínů. Kniha Šílená žena na rabínově půdě zkoumá příběhy výjimek: šesti hrdinek Talmudu, které mají vlastní jméno – potrhle Jalty, osudové Homy, excentrické Berurie a andělské Imy Šalom. Gila Fine je autorkou knihy Šílená žena na rabínově půdě o ženách v Talmudu, která na podzim tohoto roku vyjde také v češtině v nakladatelství P3K. Více: www.cpdb.cz

7. 5. 20.30

Židovské muzeum v Praze – Kino Ponrepo, Bartolomějská 11, Praha 1

Kino Jidišland: Labzik: Příběhy chytrého štěněte (2021)

Animovaný film inspirovaný dětskou knihou jidiš autora Chavera Pavera sleduje osudy chytrého psa Labzika a židovské rodiny v Bronxu. Hravý i syrový příběh otevírá témata sociálních nerovností, protestů i identity, která zůstávají aktuální i dnes. Film vizuálně vychází z původních ilustrací z roku 1935 a doprovází ho hudba předních klezmerových hudebníků. Po projekci proběhne online diskuse s režisérem Jakem Krakovským. Více: www.jewishmuseum.cz

9. 5. 15.00

Jazz Dock, Janáčkovo nábř. 3249/2, Praha 5
Petra Ernyei Trio – Jazz On The Roof

Na střeše Jazz Docku vystoupí každou letní sobotu menší komorní sestava a potěší vás pěknými písněmi, vytříbenými sóly a klidnou letní atmosférou akustické podoby jazzu a možností posezení v lehátkách. 9. května si můžete přijít poslechnout Petra Ernyei Trio. Více: www.jazzdock.cz

10. 5. 19.30

Limmud – Maiselova synagoga, Praha 1
Život s jinakostí

Pravda, mír a do jisté míry i spravedlnost a smíření existují ve stavu morálního a sociálního napětí. S Moshem Halbertalem bude hovořit novinář a komentátor Jan Fingerland. Moshe Halbertal je filozof zabývající se židovským myšlením a právem. Více: www.cpdb.cz

11. 5. 21.00

Jazz Dock, Janáčkovo nábř. 3249/2, Praha 5
Oz Noy Trio

Oz Noy je izraelsko-americký kytarista a skladatel, jehož tvorba propojuje jazzrockovou fúzi, blues a funk. Od 90. let působí v New Yorku. Na kontě má více než deset alb,

kteřá u kritiků sklídila velký úspěch. Více: www.gout.net

12. 5. 18.00

Božská lahvice, Bílková 6, Praha 1

Uvedení knihy Dvanáct kapitol ze židovské literatury

Slavnostní večer k uvedení nové knihy spisovatele, scenáristy a publicisty Davida Jana Novotného Dvanáct kapitol ze židovské literatury. Těšit se můžete na povídání o vzniku knihy, ukázky a klezmerové melodie v podání člena České filharmonie Jana Kellera. Více: www.bozskalahvice.cz

14. 5. 19.30

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Praha 1

Kantáta – tanec šilenných

Pražská premiéra hudebně-poetického představení propojujícího dosud nevydanou poezii Arnošta Lustiga s Bachovou kantátou Ich habe genug. Režiruje Eva Lustigová. Součástí programu k výročí 100 let od narození Arnošta Lustiga. Více: www.jewishmuseum.cz

18. 5. 19.00

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Praha 1

Večer s Omerem Friedlanderem

Setkání s izraelským spisovatelem píšícím anglicky. Autor přečte ukázkou z povídky Medúzy v Gaze a bude diskutovat s publikem. Součástí večera je autogramiáda českého vydání knihy Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch. Moderuje a tlumočí Hana Ulmanová. Více: www.jewishmuseum.cz

19. 5. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8

Stefano Massini: Projekt Manhattan

Znepokojivá a černě komediální hra o zrodu atomové bomby a morálních dilematech vědců, kteří ji sestrojili. Další termín: 10. 6. Více: www.podpalmovkou.cz

19. 5. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1

Marc Delaruelle: Věčná milenka Alma Mahlerová

Chytře vystavěný příběh rozhovoru dámy a jejího nakladatele, který se noří do neuvěřitelných vztahových peripetií slavné múzy a jejích ještě slavnějších mužů. Alma, která čelila dvěma světovým válkám i sama sobě, vás vtáhne a nepustí. Režie a výběr hudby: Peter Gábor. Další termín: 16. 6. Více: www.reznicka.cz

21. 5. 19.00

Švandovo divadlo na Smíchově, Štefánikova 57, Praha 5

Šoa

Příběh dvou lidí, kteří se ocitli na stejných místech a prožili podobné tragédie, a přesto se nikdy nepoznali. Jejich životní cesty se prolínaly a míjely – oba přežili Terezín, Osvětim, pochod smrti i poválečné křivdy.

Skutečný příběh sportovce Miloše Dobrého a herečky Hany Pravdové o tom, jak přežít nacistické peklo. Režie: Daniel Hrbek. Další termín: 11. 6. Více: www.svandovodivadlo.cz

21. 5. 20.30

Židovské muzeum v Praze, Bartolomějská 11, Praha 1

Kino Jidišland: pásmo krátkých filmů (Fragments of Language, Niggun a 50 Voices Across the Shtetl Multiverse)

Tři krátké snímky představují jidiš kulturu jako živý a proměnlivý prostor identity a paměti od surreální fikce po dokument. Spojujícím motivem je hledání kořenů a dialog mezi generacemi i kulturami. Po projekci diskuse s režisérkou Shoshanou Simons. Více: www.jewishmuseum.cz

25. 5. 19.00

Divadlo Na zábradlí, Anenské náměstí 209/5, Praha 1

Günter Grass, Armin Petras: Plechový bubínek

Plechový bubínek v dramatinaci německého režiséra a dramatika Armina Petrasy vychází z nejslavnějšího románu Güntera Grasse, který brutálně i groteskně zobrazuje absurditu dějin. Děj se odehrává v dnes již zaniklém prostoru, kde se setkávají polské, německé, židovské, maďarské a další vlivy. Další termín: 18. 6. Více: www.nazabradli.cz

25. 5. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8

Tomáš Dianiška – 294 statečných

Akční béčko o hrdech operace Anthropoid, doku-fikční hra podle skutečné události o zákulisí největšího hrdinského činu našich dějin. Další termín: 30. 6. Více: www.podpalmovkou.cz

20. 5. 19.00

Divadlo v Dlouhé, Dlouhá 727/39, Praha 1

Tomáš Jarkovský, Jakub Vašíček: Golem

Vydejte se s námi na výlet po stopách legendy o pražském Golemovi. V hudebně-divadelní koláži budeme bloudit staletími a vyprávět příběh pražské židovské komunity, která tolik přispěla k jedinečnému genu loci i kulturnímu bohatství tohoto města. Další termín: 18. 6. Více: www.divadlodlouhe.cz

28. 5. 19.00

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Praha 1

Chevra: Dům života

Večer věnovaný historii, současnosti a budoucnosti Obřadní síně pražského pohřebního bratrstva. O vzniku nové expozice promluví kurátorky Židovského muzea Michaela Sidenberg a Lenka Uličná a představený Chevra kadiša ČR a rituální správce pohřebišť Židovské obce v Praze Chaim Kočí. Moderuje Martin Šmok. Více: www.jewishmuseum.cz

BRNO

11. 3.–30. 6.

Arnoldova vila, Drobného 299/26

Arnošt Lustig v Brně

Výstava přibližuje mnohovrstevnatý vztah spisovatele Arnošta Lustiga k Brnu a jeho kulturnímu prostředí, kde nacházel srdečné přijetí i blízké přátele. Prostřednictvím fotografií a osobních vzpomínek pamětníků zachycuje jeho setkání s osobnostmi brněnské kulturní a intelektuální scény, které vykrešlují Lustiga jako vstřícnou a lidsky silnou osobnost s nezaměnitelným humorem. Více: www.muzeumbrna.cz a all100.lustigfoundation.cz

28. 8. 2025–30. 8. 2026

ŠTETL, Muzeum města Brna – Arnoldova vila, Drobného 299/26

Rabi Feder Superhero

Výstava originálním komiksovým pojetím Petry Goldflamové Štetinové přibližuje život a odkaz rabína Richarda Federu (1875–1970), klíčové osobnosti poválečné obnovy židovského náboženského života v Československu. Federova neokázalost a morální autorita z něj činí skutečného superhrdinu své doby. Hlavní kurátorky: Barbora Dočkalová, Markéta Brhlíková. Více: www.stetl.cz

30. 3.–31. 8.

Malý Mehrin, Vídeňská 14

Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu

Otte Wallish (1906–1977) nedal tvář pouze prvním izraelským známčkám a mincím, nýbrž po několika desetiletí spolupráčel vizuální identitu celého nového Státu Izrael. Výstava představuje Wallishovu výtvarnou tvorbu od raných kreseb přes ikonické plakáty až po jeho návrhy pro přední izraelské firmy jako Osem či Tnuva. Otte Wallish za svůj život vytvořil více než 8000 grafických návrhů. Výstava se koná pod záštitou Velvyslanectví Státu Izrael. Více: www.malymehrin.cz

4. 5. 19.00 a 5. 5. 10.00

ŠTETL – vila Löw Beer, Drobného 22, Brno

Touha tvořit, touha žít

Divadelně-hudební inscenace Touha tvořit, touha žít oživuje díla Gideona Kleina, Hanse Krásky, Viktora Ullmanna a dalších terezínských autorů v režii Hany Mikoláškové v podání Kateřiny Veselé a Víta Malechy. Více: www.stetl.cz

6. 5. 17.00

Malý Mehrin – Vídeňská 14, Brno

Komentovaná prohlídka s Evou Kopečkovou

Na této komentované prohlídce se ve zkratce seznámíme s nejstaršími dějinami Židů na Moravě, zkusíme rekonstruovat kdy a jak vstoupili do moderní doby. Více: www.malymehrin.cz

12. 5. 21.00

Palác Jalta, Dominikánské náměstí 2, Brno
Oz Noy Trio

Oz Noy je izraelsko-americký kytarista a skladatel, jehož tvorba propojuje jazzrockovou fúzi, blues a funk. Od 90. let působí v New Yorku. Na kontě má více než deset alb, která u kritiků sklídila velký úspěch. Více: www.goot.net

13. 5. 17.00

ŠTETL – nároží ulic Přízova/Spálená, Brno
Velká synagoga – prohlídka archeologického naleziště

Setkání s badatelem Michalem Doleželem přímo v terénu umožní nahlédnout doslova i symbolicky pod povrch místa, které bylo kdysi centrem duchovního a společenského života brněnské židovské komunity. Více: www.stetl.cz

15. 5. 11.00

ŠTETL – Přízova/Spálená, Brno
Velká synagoga – pietní akt

Pietní akt u odhalených základů zničené Velké synagogy se symbolicky uskuteční v den šabaty, tedy ve stejný den, kdy byla synagoga v březnu 1939 vypálena. Duchovní písně a modlitby tak v tomto prostoru zaznějí po více než osmdesáti letech. Více: www.stetl.cz

16. 5. 10.00–20.00

ŠTETL – Přízova/Spálená, Brno
Velká synagoga – Open House Brno

Sobota 16. května, 12.00–20.00, Přízova/Spálená, Brno
Na místě vypálené Velké synagogy v ulici Spálená v Brně vztyčí zvukový umělec Ladislav Mirvis Mirvald zvukovou sochu, zvukový model monumentálního svatostánku. Více: www.stetl.cz

16. 5. 18.00–22.00

Malý Mehrin – Vídeňská 14, Brno
Brněnská muzejní noc

18.30 Izraelské tance – ukázka a případná výuka v podání taneční skupiny Miriam
19.30 Kardinál Michael Czerny, kněz se židovskými kořeny – promítnutí filmu (25 min.) a následná beseda s autorem scénáře a režisérem filmu Martinem Reinerem o natáčení ve Vatikánu
20.30 Izraelské tance – ukázka a případná výuka v podání taneční skupiny Miriam
Více: www.malymehrin.cz

18. 5. 18.00

Malý Mehrin – Vídeňská 14, Brno
Beseda s Davidem Haasem, vnukem Bedřicha Fritty

Malíř Bedřich Fritta vytvořil v terezínském ghettu knížku pro svého syna Tomíčkovici jeho třetím narozeninám. Ta se stala v určitém smyslu kanonickým dílem terezínské umělecké tvorby vedle dětských kreseb z ghetta nebo opery Brundibár. Do vlasti svých předků jezdí David Haas z domovského Berlína vzdělávat o příběhu své rodiny

i o židovské kultuře především studenty.
Více: www.malymehrin.cz

24. 5. 14.00

ŠTETL – vila Stiassni, Hroznová 14, Brno
Šavuot ve vile Stiassni
Pojďte s námi oslavit svátek darování Tóry, jeden z klíčových momentů židovské tradice. Program ve vile Stiassni nabízí odpoledne pro děti i dospělé, které přiblíží Šavuot hrou i vzdělávací formou. Více: www.stetl.cz

26. 5. 19.30

Divadlo Husa na provázku, Zelný trh 9, Brno
Noir Haas
Definitivní odloučení talentovaných brněnských bratrů způsobila druhá světová válka. Skladatel Pavel zůstal v rodné zemi a později byl zavražděn v Osvětimi, kde vznikl tíživý epilog jeho hudebního díla. Herec Hugo emigroval a válku přežil. Více: www.provazek.cz

30. 5. 19.00

Divadlo Husa na provázku, Zelný trh 294
Satan v Goraji
Společnost vyděšená a rozdělená množstvím krizí, staré pořádky se rozpadají před očima, na obzoru se rýsují bouřkové mraky. Přicházející zlo je sice rovnocenným soupeřem dobra, ale má mnohem větší fanouškovskou základnu. Režie: Janusz Klimsza. Více: www.provazek.cz

HRADEC KRÁLOVÉ

5. 5. 19.30

Klicperovo divadlo, Dlouhá 99/9
Kafka (Is Not Dead)
Autorská inscenace inspirovaná povídkami, deníky a dopisy Franze Kafky sleduje mladého vypravěče obklopeného postavami z jeho skutečného i literárního světa. Režie: Marián Amsler. Další termín: 16. 6. Více: www.klicperovodivadlo.cz

LIBEREC

12. 5. 19.00

Divadlo F. X. Šaldy – Malé divadlo, Zhořelecká 344/5
Petr Jarchovský, Jiří Janků, Petr Svojtka: Musíme si pomáhat
Komedialní a současně i dramatický příběh hrdinů proti své vůli, odehrávající se během posledních let druhé světové války na českém maloměstě okupovaném Němci, je chytrou a zábavnou sondou do nitra české národní povahy. Další termín: 13. 5. Více: www.saldovo-divadlo.cz

PLZEŇ

5. 4.–31. 5.

Velká synagoga, sady Pětatřicátníků 11, Plzeň
Chvála životu – Tanec živlů
Výstava akvarelů Ály Ptáčnickové. Mezi barvami akvarelů a tancem živlů se tiše rodí

okamžik, kdy člověk znovu uvěří v krásu života i v lásku, která ho provází. Více: www.zoplzen.cz

5. 5. 16.00–17.00

Rabínský dům, Palackého 3, Plzeň
Lag ba omer, radost ve smutku
Lag ba omer je připomínkou pronásledování žáků Rabiho Akivy po porážce Bar Kochbova povstání. Den, kdy vraždění studentů přestalo, se dodnes slaví jako den studentů. V tentýž den také zemřel mystik Rabi Šimon bar Jochaj, na jehož počest byla v raném novověku ustanovena tradice poutí k jeho hrobu do Safedu a zapalování ohňů. Přednáška Mgr. Věry Tydlitátové, Th.D. Více: www.zoplzen.cz

12. 5. 17.00–18.00

Rabínský dům, Palackého 3, Plzeň
Skryté židovské stavby Plzeňského kraje
Ve venkovských lokalitách Plzeňského kraje se ukrývá mnoho bývalých židovských modliteben a malých synagog, které často bývá těžké najít. Nahlédneme do osudů alespoň několika z nich. Přednáška Václava Freda Chvátala. Více: www.zoplzen.cz

TEREZÍN

5. 3.–31. 5.

Památník Terezín – předsálí kinosálu
Malé pevnosti
Zvi Tolkovsky / Básník v ghettu
Výstava představuje díla světoznámého izraelského malíře Zviho Tolkovského, inspirovaná četbou terezínských deníků Pavla Fischla z let 1941–1943. Autor, jehož tvorba se dlouhodobě pohybuje na pomezí figurace, kresby a experimentu s materiálem, patří k výrazným osobnostem izraelského výtvarného umění druhé poloviny 20. století. Více: www.pamatnik-terezin.cz

2. 4.–31. 5.

Památník Terezín – předsálí kina
Muzea ghetta
Rabín PhDr. Richard Feder (1875–1970)
Dokumentární výstava přibližuje život a odkaz Richarda Federa (1875–1970), významného rabína, jehož osud je spojen s Terezínem i poválečnou obnovou židovského života v Československu. Více: www.pamatnik-terezin.cz

17. 5. 10.00

Památník Terezín – Národní hřbitov před Malou pevností
Terezínská tryzna 2026
Ústřední pietní shromáždění Památníku Terezín u příležitosti 81. výročí osvobození. Vzpomínková akce k uctění obětí nacistické perzekuce konaná u příležitosti 81. výročí osvobození. Více: www.pamatnik-terezin.cz

Sledujte a podpořte nás na oykay.tv, nebo bankovním účtu:

Blinčes / בלינצ'ס

Blinčesy patří k oblíbeným pokrmům podávaným během svátku Šavuot, kdy je tradicí připravovat mléčné pokrmy. V tomto období se nejčastěji plní jemnou tvarohovou náplní a podávají se s čerstvým ovocem.

Ingredience:

- 1 vejce
- 1 šálek vody
- 90-125 g hladké mouky
- olej na smažení

Postup:

Do mísy nalijte vodu, přidejte rozšlehané vejce a postupně vmíchejte mouku, dokud nevznikne hladké, řídké těsto bez hrudek. Konzistence by měla být podobná těstu na palačinky – tekutá, ale ne vodová.

Na pánvi rozehejte malé množství oleje. Naběračkou nalijte tenkou vrstvu těsta a krouživým pohybem rozlijte po celé ploše pánve. Smažte z obou stran dozlatova. Stejným způsobem připravte i ostatní blinčesy.

Hotové palačinky naplňte podle chuti.

AUTORKA RECEPTU A ILUSTRAČNÍ KRESBY

RONI ABRAMSON

Doporučený playlist:

Father Of Peace: Bluish

maskil

VĚSTNÍK MASKIL – registrace MK ČR č. E 14877.
Vydává židovská kongregace Bejt Simcha,
přidružený člen Federace židovských obcí v ČR,
Maiselova 18, 110 00 Praha 1,
IČO: 61385735.

Maskil vychází za laskavé podpory Ministerstva
kultury ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu
(NFOH) a Evropské unie progresivního judaismu.

Podpořte časopis MASKIL!

Číslo účtu: 86-8959560207/0100

Variabilní symbol: 03

ŠÉFREDAKTORKA: Radka Lím Labendz

REDAKCE: Michal Spevák, Lubor Falteisek,
Jana Hanušková, Jasmin Carmel,
Anna Marie Vančurová.

REDAKČNÍ RADA: Jan Fingerland, Fedor Gál,
Tomáš Novotný, Pavlína Šulcová, Martin Šmok,
Pavel Vrátný.

KOREKTURY: Luděk Skok.

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA: Studio Designiq.

TISK: GRAFOTECHNA PLUS, s. r. o.

ISSN: 2570-6373 | E-MAIL: redakce@maskil.cz

Uzávěrka tohoto čísla 25. 4. 2026.